

HỒ SƠ II : GIA ĐÌNH VÀ HỌC ĐƯỜNG

Gia đình của đức cha Lambert de la Motte là một gia đình quý tộc lâu đời tại vùng Hạ-Normandie. Thân phụ và thân mẫu của ngài cả hai đều là dòng dõi quý tộc. Gia đình ngài có phần đất riêng của mình là đất "La Motte" và đất "La Boissière", thuộc thành phố Lisieux.

Riêng về đức cha Lambert, qua buổi ấu thơ trong gia đình, ngài đi học tại thành phố Caen : đầu tiên tại học viện các tu sĩ dòng Tên (Collège de Mont), sau hình như sang đại học thành phố.

Ngài hoàn tất việc học tại Caen, rồi đi làm tại Paris một thời gian ngắn trước khi về thành phố Rouen.

Trong Hồ Sơ II này, chúng ta sẽ tìm hiểu trước tiên "quý tộc là gì ?". Đây là đề tài có lẽ chúng ta cũng nên biết để hiểu môi trường văn hoá và xã hội của đức cha hơn. Tiếp đến, chúng ta sẽ xem đến gia phả của đức cha Lambert (họ nội và họ ngoại). Sau cùng sẽ là phần tìm hiểu về thời ấu thơ và niên

thiếu của đức cha, từ khi còn trong gia đình tới khi mãn việc học hành.

Quãng đời 22 năm này của đức cha (1624-1646) tưởng đối là khá dài, nhưng chúng ta được biết rất ít vì không có tài liệu. Do đó, chúng ta buộc lòng phải chấp nhận nhiều khoảng trống trong quãng thiếu thời của ngài.

&

Tài liệu 1 : Quý tộc là gì ?

Trước cuộc Cách Mạng dân chủ năm 1789, giới quý tộc tại Pháp là giai cấp thượng lưu trong xã hội. Theo định nghĩa thời đó, duy nhất người thuộc hàng quý tộc là kẻ có quyền được tước vị "công tử, kỵ sĩ, vãn vãn". Họ được đặc ân không phải chịu một số thuế má, sưu dịch mà hồi đó bị coi là khổ cực, hèn hạ. Họ cũng không được làm nghề buôn bán (trừ ra nghề thương mại đường biển) hay một nghề nghiệp nào khác (trừ ra binh nghiệp hay giữ một chức vụ trong các hoàng triều, nghề luật sư hoặc viên công chứng (notaire) tại Paris, nghề thuỷ tinh pha lê, nghề dạ kim). Họ phải phục vụ nhà vua khi nhà vua cần đến (le ban et l'arrière-ban).

Những chữ đệm "*de, du, de la, des*" thường dùng để chỉ những ai thuộc giới quý tộc, nhưng không mang tính cách tuyệt đối. Trước Cách Mạng 1789, những chữ đệm trên thường để chỉ một phần đất sở hữu hay nguyên quán của ai đó mà họ

không nhất thiết thuộc giới quý tộc. Trong tên của đức cha *Lambert de la Motte*, chữ "*Lambert*" là tên họ, chữ "*de*" dùng để chỉ sự sở hữu phần đất gọi là "*La Motte*". Tên người em trai của ngài là linh mục *Nicolas Lambert de la Boissière* cũng phải hiểu như thế. ("*La Motte*" và "*La Boissière*" là hai phần đất nằm kế cận thành phố Lisieux).

Thời vua chúa xưa tại Pháp, tức "chế độ cũ" (Ancien Régime), các tước vị trong giới quý tộc, nói chung và từ thấp lên cao, gồm có :

- Công tử (Ecuyer hay Damoiseau)
 - Kỵ sĩ (Chevalier)
 - Nam tước (Baron)
 - Tử tước (Vicomte)
 - Bá tước (Comte)
 - Hầu tước (Marquis)
 - Công tước hay quận công (Duc)
 - Hoàng tước hay vương công, vương hầu (Prince).
- (Đúng đầu đất nước là nhà vua và hoàng gia).

Quý tộc trong chế độ vua chúa xưa có 4 nguồn gốc khác nhau :

- 1, Thứ nhất là các gia đình vốn đã là quý tộc từ xa xưa trong lịch sử, vẫn luôn luôn được xã hội coi là quý tộc, cho dù không còn ai tìm ra nguồn gốc quý tộc của họ nữa.
- 2, Thứ hai là những gia đình trở thành quý tộc nhờ ân thưởng của nhà vua ban cho, với chứng thư rõ ràng.
- 3, Thứ ba là những gia đình trở thành quý tộc nhờ giữ những chức vụ quan trọng nào đó, và đã hội đủ những điều kiện

thường rất phức tạp đã quy định, chẳng hạn hai ba đời trong một chức vụ hoàng gia, vân vân.

- 4, Thứ tư là một số gia đình gốc ngoại quốc nhưng được nhìn nhận như quý tộc tại Pháp.

(Cũng như mọi sự trong lịch sử, giới quý tộc nước Pháp chịu nhiều thay thay đổi đổi theo thời gian; nhưng một cách tổng quát, quý tộc là thế theo trình bày giản lược ở đây).

Khi Cách Mạng 1789 bùng nổ, "Bản Nhân Quyền" ra đời, tuyên bố mọi người khi sinh ra đều bình đẳng trước pháp luật. Hiến Pháp năm 1958 của Pháp cũng đã xác định quyền bình đẳng của mọi công dân không phân biệt nguồn gốc, chủng tộc hay tôn giáo. Quý tộc tại Pháp ngày nay không có một ưu quyền nào khác hơn với một người dân thường trong xã hội.

Hôm nay, chúng ta với tinh thần tôn trọng quyền bình đẳng xã hội, khi tìm hiểu về lịch sử đức cha Lambert de la Motte, ít nữa chúng ta sẽ giữ lại nhận xét sau : ngài sinh ra trong giới quý tộc. Điều ấy có nghĩa là gia đình ngài khá giả, nếu không dám nói là giàu có. Điều kiện vật chất này sẽ góp phần giúp phát triển con người ngài, đặc biệt trong việc giáo dục, học hành. Hơn nữa, nằm trong giới thượng lưu của xã hội, ngài tiếp xúc với giới có quyền bính, trọng trách, chức vụ của đất nước, để từ đó có thêm kinh nghiệm cũng như điều kiện cần thiết cho những công cuộc riêng của ngài sau này.

&

Tài liệu 2 : Gia phả đức cha Lambert.

Đức cha Lambert de la Motte sinh vào tháng 01 năm 1624, nhưng ngày nào ? Giữa những tác giả viết về ngài, người thì nói ngày 28, kẻ thì nói ngày 16. Ai đúng, ai sai ?

Theo thiên ý chúng tôi, chẳng ai biết ngày sinh của đức cha. Về điểm này, chúng tôi nghĩ là công trình khảo cứu của tác giả Henri de Frondeville, (thuộc dòng họ Lambert của đức cha), là công trình rất đáng trân trọng. Theo ông, đức cha sinh tại Lisieux nơi ngôi nhà của dòng họ Lambert, "Maison Mauduit", và được rửa tội tại nhà thờ thánh Gia-cô-bê (Saint Jacques) thành phố Lisieux ngày 16.01.1624.

Cha mẹ đỡ đầu lễ Rửa Tội là ông Jean Lambert và bà Charlotte du Val :

Ông Jean Lambert (1573-1628) là bác ruột (bên họ nội) của đức cha. (Ông lớn hơn thân phụ của đức cha là 2 tuổi). Ông là quý tộc đất Formentin và đất Mesnil-Simon, tử tước miền Auge. Qua đời 4 năm sau ngày đức cha được Rửa Tội, ông không lập gia đình.

Bà Charlotte du Val là bà ngoại của đức cha, tức mẹ của thân mẫu ngài. Bà và ông Nicolas Heudey làm lễ thành hôn ngày 25.11.1582. Ông Nicolas Heudey là cố vấn tại Nghị Viện thành phố Rouen. Bà Charlotte du Val qua đời vào cùng năm đức cha được Rửa Tội (1624).

Thân phụ của ngài là ông Pierre Lambert de la Motte và thân mẫu của ngài là bà Catherine Heudey de Pommainville.

Hai ông bà có được tất cả là 7 người con, gồm 4 trai và 3 gái, mà đức cha Lambert là trưởng nam.

Nhà thờ Thánh Giacôbê tại thành phố Lisieux nơi Đức Cha Lambert de la Motte chịu Phép Rửa Tội (Hình một bưu thiếp)

- Dòng họ nội : Lambert

130 LISIEUX. - L'Eglise Saint-Jacques (XVe siècle). - LL

Để tìm hiểu trước tiên dòng họ bên nội của đức cha, chúng ta nên có một cái nhìn tổng quát theo sơ đồ dưới đây (mà chúng tôi chỉ trình bày duy nhất chi tộc trực tiếp của đức cha Lambert) :

Ông Guillaume LAMBERT và bà Marie de la CHAULLE
(hôn nhân ngày 13.5.1483)

Ông Pierre LAMBERT và bà Jeanne de COURSERY
(hôn nhân năm ?)

Ông Guillaume LAMBERT và bà Jeanne LE LIQUERRE
(hôn nhân quãng năm 1524)

Ông Pierre LAMBERT và bà Marie MAUDUIT
(hôn nhân ngày 01.5.1572)

Ông Pierre LAMBERT và bà Catherien HEUDEY
(Hôn nhân năm 1622)

- Marie (sinh năm 1623)
- (Đức cha) **Pierre** (sinh năm 1624)
- Renée (sinh năm 1625)
- Marie (sinh năm 1627)
- Guillaume (sinh năm 1628)
- Jean (sinh năm 1629)
- (Linh mục) Nicolas (sinh năm 1631)

Ông Guillaume LAMBERT, (người đứng đầu sơ đồ gia phả), được nhìn nhận là đã thuộc giới quý tộc theo một dấu chứng thư tịch đề ngày 04.01.1471. Theo chứng thư đó, ông là con trai của ông Pierre, quý tộc (seigneur : lãnh chúa) đất La Motte. Tuộc vị : tử tuộc miền Auge và công tử (écuyer) đất La Motte. Khi nhà vua ra lệnh kiểm tra lại các gia đình quý tộc, dòng họ Lambert được coi là quý tộc theo quyết định hoàng gia đề ngày 16.01.1668.

Hiện giờ, dòng họ này còn tồn tại ở Pháp dưới tên "De Frondeville" hay "Lambert de Frondeville".

Về phần chính gia đình của đức cha Lambert, thân phụ ngài là Pierre Lambert, sinh năm 1575. Ông là quý tộc đất La Motte, thẩm phán hoàng gia tại thành phố Evreux từ năm 1618 đến 1624. Năm 1622, ông thành hôn với bà Catherine Heudey de Pommainville.

Bảy người con của hai ông bà là :

Con đầu lòng là chị Marie, (trưởng nữ), được rửa tội tại Lisieux ngày 02.3.1623, thành hôn với ông Jacques de Grieu ngày 13.01.1653. Chồng chết (ngày 17.3.1671), chị tái hôn với ông Jacques Crevin ngày 24.01.1686. Khi tử trần, chị được an táng tại xứ Formentin ngày 24.7.1706. Chị không có con cái.

Con thứ hai là chính đức cha Pierre Lambert de la Motte, trưởng nam.

Con thứ ba là chị Renée, sinh năm 1625, nhưng chết cũng trong năm đó.

Con thứ tư là chị Marie, sinh năm 1627, thành hôn với ông Jacques Costart ngày 21.8.1646. Qua đời tại La Boissière ngày 21.02.1705.

Con thứ năm là anh Guillaume, sinh vào tháng 01.1628. Chết trong nô.

Con thứ sáu là anh Jean, sinh năm 1629. Chết lúc lên 4 tuổi.

Con thứ bảy là linh mục Nicolas, tước vị "quí tộc đất La Boissière", sinh tại Lisieux ngày 18.01.1631. Trở nên linh mục Hội Thừa Sai Paris. Qua đời trên đường sang truyền giáo tại Đông Nam Á vì sốt nhiệt đới ngoài khơi đảo Guinée ngày 24.6.1666.

Thân phụ của ngài, ông Pierre Lambert, năm 1635 phải lên đường ra trận chiến (cuộc Chiến Tranh Ba Mươi Năm : *la Guerre de Trente Ans*) theo chỉ thị của nhà vua (le ban et l'arrière-ban). Cũng năm đó, trên đường di binh đến miền La Lorraine, ông qua đời vì bị bệnh ôn dịch (épidémie) tại Nancy và được chôn cất tại nghĩa địa xứ Saint-Sébastien tại đó, nơi mà sau này đức cha Lambert de la Motte từ Rôma trở về đã dùng chân kính viếng mộ thân phụ ngài.

- Dòng họ ngoại : Heudey

Để trình bày dòng họ bên ngoại của đức cha, chúng tôi chỉ trình bày duy nhất chi tộc trực tiếp dẫn đến thân mẫu của đức cha Lambert mà thôi. Như thế, chúng ta sẽ có được một cái nhìn tổng quát theo sơ đồ tiếp đây :

Ông Guillaume HEUDEY và bà Marguerite du BARQUET
(hôn nhân năm ?)

Ông Jean HEUDEY và bà Michelle NOELLET du PETIT-FUMAY

(hôn nhân quãng năm 1440)

Ông Guillaume HEUDEY và bà Géline MOYNET
(hôn nhân năm ?)

Ông Jean HEUDEY và bà Isabeau LE MUTEREL
(hôn nhân ngày 04.8.1547)

Ông Nicolas HEUDEY và bà Charlotte du VAL
(hôn nhân ngày 25.11.1582)

Bà Catherine HEUDEY
(*thân mẫu đức cha Lambert*)

Ông Guillaume HEUDEY, (đứng đầu sơ đồ gia phả), là "công tử", tức thuộc giới quí tộc theo chế độ vua chúa ngày xưa.

Bà Catherine HEUDEY qua đời lúc đức cha Lambert lên 16 tuổi, năm 1640. Lúc bà mất đi, vì là trưởng nam, đức cha trở nên người đứng đầu gia đình. Lúc ấy ngài còn lại 1 chị là

chị Marie (chưa lập gia đình) và 2 em (một em gái cũng tên Marie và một em trai tên Nicolas).

"Ngài Pierre Lambert de la Motte, xuất thân từ một gia đình rất quý phái, mất thân phụ và thân mẫu trước khi ngài đạt tới tuổi khôn. Bà nội ngài (tức bà Marie Mauduit) là thiếu phụ quý tộc đất La Boissière trong địa giáo Lisieux cách Caen vài dặm dàng, đã lo việc giáo dục ngài..." (Chứng thư của cha Vachet tại Kho Thư Văn Hội Thừa Sai Paris).

''la Tour Lambert'' :
Tháp Lambert tại thành phố Lisieux, đường
'Quai des Remparts'.

(Hình một bưu thiếp cổ)

- Đất "La Motte" và "La Boissière"

Dòng họ Lambert có nhiều đất đai tại vùng Hạ-Normandie. Tuy nhiên, nổi đây chúng ta chỉ xem đến hai mảnh đất liên quan trực tiếp tới gia đình của đức cha Lambert mà thôi. "Vật đổi sao dời", hai mảnh đất ngày xưa vẫn còn đó, nhưng biết bao thay đổi đã xảy đến.

Hai mảnh đất trên nằm cạnh Lisieux, thuộc tỉnh Calvados.

La Motte :

Vào thế kỷ 14, đất này mang tên "Mota", sau được gọi là "La-Motte-en-Auge". Xưa có một nhà dòng tại đó, mang tên "Saint Michel de la Motte, hay, de Mota". Nhà dòng này trực thuộc nhà dòng mẹ là "Sainte Barbe en Auge" (thành lập năm 1060). (Nhà dòng Sainte Barbe en Auge nay chỉ còn lại vài mảnh đá vụn).

Năm 1841, đất La Motte được sát nhập vào thị trấn Saint-Pierre-des-Ifs, cách Lisieux không xa về hướng tây nam, quốc lộ số 149.

La Boissière :

Ngày nay (năm 1999), có độ 120 dân tại xứ La Boissière (code postal : 14 340), thường gọi là "La Boissière près de Lisieux", thuộc quận 3 thành phố Lisieux, tỉnh Calvados, nằm trên quốc lộ số 13 nối liền Lisieux và Caen.

Xưa, đất này mang tên Buxeriam (năm 1132), Boisseria (năm 1180), Buxeria (năm 1250), Bussères (năm 1277), La Boussière (năm 1710), rồi La Bouessière (năm 1730) trước khi đổi thành La Boissière.

La Boissière xây được một nhà thờ vào thế kỷ 11. Vào thế kỷ 16, có một cộng đoàn tu sĩ gồm 10 người, trực thuộc nhà dòng Sainte Barbe en Auge. Lúc Cách Mạng 1789 xảy đến, các tu sĩ phải trốn chạy, cha xứ và nhà xứ biến mất vào thời kỳ đó.

Về dân số, La Boissière có 105 dân vào năm 1855, sau cuộc chiến 1870 còn lại 76 dân, và sau thế chiến thứ hai 1954 chỉ còn 65 dân. Hoà bình, dân số tăng lên dần dần : 90 dân vào năm 1960, 118 dân vào năm 1992...

La Boissière và La Motte ngày nay.

La Boissière và La Motte ngày xưa.
(Bản đồ hậu bán thế kỷ 18).

(D.Fournier : Dictionnaire historique et étymologique des noms de rues..., Lisieux, 1998)

- Tu sĩ ZACHARIE de LISIEUX

Đức cha Lambert de la Motte có một người bác họ đi tu và rất nổi tiếng trong lịch sử Công giáo nước Pháp thế kỷ 17 là tu sĩ dòng Ca-pu-xanh : cha Zacharie de Lisieux. Sở dĩ chúng ta nói đến tu sĩ này nơi đây là vì nghĩ rằng tu sĩ bác họ ấy có lẽ đã tạo nhiều ảnh hưởng đạo đức trên đức cha, nhất là lúc ngài còn ấu thơ. Ảnh hưởng đó đương nhiên đến vì cùng gia tộc nên gần gũi, thân thương, lại thêm tài năng của tu sĩ này nữa.

Ngài mang tên sinh là Ange Lambert, con trai của ông Jean Lambert và bà Marie de Cauvigny, chào đời tại Lisieux năm 1596. Khi đi lính tại Paris, ngài gặp được linh mục Benoît de Canfield là tu sĩ rất thế giá dòng Ca-pu-xanh. Trở về Rouen, ngài vào nhà tập dòng này. Trở thành tu sĩ với tên Zacharie de Lisieux, ngài được tiếng là nói hay, giảng giỏi, đã từng thuyết giáo nhiều lần cho vua Louis XIII và triều đình. Ngài đã sang Anh quốc lo truyền giáo nhiều năm trời.

Trở lại quê hương, ngài sống những năm cuối tại tu viện thành phố Evreux mà ngoài các nhiệm vụ thường, ngài còn soạn nhiều tác phẩm đạo đức giá trị.

Các tác phẩm của ngài được chia ra làm hai thể loại : phúng thích và thần học - tu đức. Với ngài, *"con người được biến hình khi con người chết đi cho thế gian"*. Các tác phẩm của ngài gồm có :

- 1, Philosophie chrétienne... (1637)
- 2, Monarchie du Verbe Incarné (1659)
- 3, Gyges gallus (1659, với tên giả : Petrus Firmianus)
- 4, Somnia sapientis (1659)
- 5, Genius saeculi (1659)
- 6, Relation du pays de Jansénie (1660, với tên giả : Louis Fontaine). Tác phẩm này sẽ mang tên "Antiphantôme du jansénisme" khi được tái bản năm 1688.
- 7, Christus patiens, sive Tota Pauli scientia (1661)
- 8, Sylva sacrorum varii argumenti multiplicens theologiam continens (1662)

Tu sĩ Zacharie de Lisieux qua đời tại tu viện Evreux ngày 10.11.1661.

Đức cha Lambert de la Motte kém tu sĩ bác họ mình tới 28 tuổi đời. Khi ngài chào đời thì bác họ của ngài đã là tu sĩ rồi.

&

Con đường Père Zacharie tại Lisieux.
(Hình chụp 01.1999)

Tài liệu 3 : Việc học hành

Chúng ta không biết được nhiều về việc học hành của đức cha Lambert de la Motte trước ngày ngài đi tới trường "Collège de Mont" tại Caen. Những người viết tiểu sử đức cha thì thường ca tụng nhiều về cá tính và nhân đức ngài hơn là chú ý trình bày diễn tiến học hành của ngài. Tuy nhiên, dựa vào thói quen chung thời đó và một ít chi tiết trong sử liệu về ngài, chúng ta có thể tạm hiểu là việc học của ngài do một giáo sĩ đảm nhận. Việc học tại gia này chủ yếu là tập đọc, tập viết và tập các phép tính cơ bản, (đôi khi cũng bắt đầu học tiếng la tinh), song song với việc học giáo lý.

Vào thời kỳ học tại gia này, ngài được xưng tội và chịu lễ lần đầu.

Sau đó, ngài được gửi vào trường do các tu sĩ dòng Tên phụ trách tại thành phố Caen. Chúng ta cũng không rõ là lúc đó ngài lên bao nhiêu tuổi, chỉ biết là lúc ngài đang theo học tại Caen thì thân phụ ngài qua đời (năm 1635, lúc ngài được 11 tuổi). Hơn bốn năm sau đó, thân mẫu ngài tử trần.

Trường "Collège de Mont" tại Caen :

Trường "Collège de Mont" này tại thành phố Caen trước có tên là "Collège Royal". Sau, theo ý muốn của vua Henri IV, trường được trao cho các tu sĩ dòng Tên điều khiển. Sau nhiều khó khăn trong việc chuyển tiếp, vào kỳ nhập học mùa thu năm 1607, hai linh mục dòng Tên nhận và điều hành nhà trường, lúc đó có 800 học sinh ngoại trú và 20 nội trú.

Vào năm 1684, các ngài cho xây thêm một nhà thờ gọi là nhà thờ La Gloriette. Nhà thờ được làm phép ngày 08.7.1689. Năm 1664, linh mục xứ Saint-Martin lập ra thêm cho trường môn thần học mà trước đó chưa có.

Số học sinh càng ngày càng tăng thêm : 950 người vào những năm 1626-1627, 1500 người vào năm 1692. Họ thuộc các tầng lớp quý tộc hay giới trung lưu của thành phố và các vùng phụ cận. *"Sự dạy dỗ tại đó vững chắc, kỷ luật khắc khổ, đời sống tôn giáo được các hiệp hội đạo đức khác nhau nâng đỡ và kết quả được tán thưởng"*, tài liệu xưa đã nói thế.

Trong thời gian 53 năm hoạt động của trường, 316 tu sĩ dòng Tên đã đi qua trường đó.

Ở thế kỷ 17 và 18, dòng Tên tại Pháp không có đại học, chỉ có các nhà trường như trường "Collège de Mont" tại Caen. Những nhà trường này cũng tương đương như những đại học. Tại thành phố Caen, bên cạnh trường "Collège de Mont" của dòng Tên, còn có một đại học khác. Sự thi đua và cạnh tranh giữa hai cơ sở giáo dục ở đây giúp cho cả hai dòng phát triển. Và dòng Tên, vì hoàn cảnh và bầu khí trên, đã đưa về nhà trường "Collège de Mont" nhiều thành phần ưu tú của dòng mình. Số các tác giả dòng Tên sinh tại Caen hay cử ngụ tại trường lúc xuất bản các tác phẩm của họ là 77 vị với 243 tác phẩm ra đời, không kể tới những tác phẩm được tái bản. Một số luận án có tiếng đã được trình và bảo vệ tại trường dòng Tên Caen, về nhiều bộ môn khác nhau : vật lý, binh pháp (stratégie), toán học, thiên văn học, triết lý hay thần học.

Trong số những kẻ xuất thân từ trường này ra, người nổi tiếng nhất phải kể là thánh Jean Eudes, sau đó là anh của ngài François Eudes Mézeray. Ông Gaston de Renty cũng học tại đó cho đến năm 1628. Daniel Huet, giám mục địa phận Avranches, cũng là học sinh của trường. Năm 1655, trường đón nhận hai anh em con của ông bà quận công Longueville, tổng đốc thành phố Rouen.

Dòng Tên ngưng điều khiển trường "Collège de Mont" tại Caen vào năm 1762 theo lệnh của Nghị Viện thành phố Rouen.

Đức cha Lambert vào trường "Collège de Mont" tại Caen, học hành như các thiếu niên khác : học tiếng La tinh từ lớp 6 trở đi, học văn chương cổ điển với những tác giả như Virgile, Horace, Tite Live..., nhất là Cicéron. Ngoài văn chương ra, còn môn triết lý, kể cả những triết gia cổ Hy Lạp như Aristote, Platon... Bình thường, hai năm cuối cùng tại trường kiểu "Collège" của dòng Tên được dành cho môn thần học. Nhưng chúng ta đoán là đức cha Lambert không hề học thần học tại "Collège de Mont", vì lý do đơn giản là bộ môn này chỉ được đưa vào đó năm 1664 như đã nói ở trên. Mặt khác, sau này khi ngài đã chịu chức linh mục, ngài mang ý định đi Paris để học thần học; nhưng vì nhận nhiệm vụ điều hành "Hôpital Général" (Trung tâm Xã hội), ngài về ở thành phố Rouen, rồi học thần học với một linh mục người Ái Nhĩ Lan có bằng tiến sĩ thần học. (Chúng tôi không biết linh mục tiến sĩ này là ai).

Trong những năm học hành của đức cha buổi thiếu niên, còn có việc học luật. Song chúng tôi chưa biết được một cách thực chính xác là ngài học luật tại đâu, tại "Collège de Mont" hay tại đại học Caen ? Và bộ môn luật pháp được giảng dạy ra sao thời ấy ? Theo Henri de Frondeville, đức cha đã học luật tại đại học thành phố Caen. Điều này xem ra có lý, vì không thấy tài liệu nào nói đến việc dạy môn luật pháp tại trường "Collège de Mont" do dòng Tên điều khiển.

Thời kỳ học hành chấm dứt, ngài ra đi làm (1646), trong giới luật : sau một thời gian rất ngắn làm luật sư tại Nghị Viện thành phố Paris, ngài là cố vấn tại "Cour des Aides" (Toà án Thuế vụ) thành phố Rouen. Từ những năm đó, ngài sống tại Rouen.

Sau đây là bản dịch việt ngữ một đoạn trong lá thư của đức cha Lambert de la Motte gửi cha Jacques Le Faure (+1676), dòng Tên, thầy dạy cũ của đức cha tại Caen, đang làm việc tại xứ Trung Hoa. Thư này do thừa sai Chevreuil chuyển đi.

"Xiêm La, ngày 24.6.1664

Xin Chúa Giêsu Kitô Chúa chúng ta là đối tượng duy nhất cho linh hồn chúng ta ! Tôi không rõ rằng cha đã nhận được những lá thư mà tôi đã viết năm vừa qua cũng trong tư tưởng này cho cha hay không. Tôi tự chiều mình bằng một lời phúc đáp nếu tới cha được, vì sợ trong những chuyến tàu từ Ma-Cao những thư trước đã không trao lại cho cha. Tôi viết lại tên tôi một lần nữa và cha sẽ bảo người viết cho cha đây

tên là Pierre Lambert là một trong những học trò của cha suốt bốn năm rưỡi tại Caen. Thời ấy, cha đã dành cho tôi biết bao nhiêu là dấu chứng tình cảm đặc biệt; do đó tôi tin chắc rằng khi nghĩ lại, cha sẽ nhớ ra một kẻ không đáng được cha yêu thương như vậy. Từ ngày đó, tôi vào công việc công và rất đáng kể mà Thiên Chúa lòng lành đã kéo tôi ra khỏi để nâng lên hàng tông đồ. Chỉ có một quyền năng vô song mới có thể thực hiện sự thay đổi ấy, bởi vì tôi nghĩ là trên trần gian này, chẳng còn ai bất xứng hơn tôi. Tôi thú thật, thừa cha quý mến, rằng khi nhận sứ vụ của Toà Thánh về xứ Đàng Trong và Trung Hoa, tôi rất mừng rỡ được biết cha làm việc tại những nơi thuộc thẩm quyền của tôi, với ỏn lành Chúa ban cách đặc biệt...

Đức cha Héliopolis có hai người anh em trong Hội Dòng của cha, ngài đang sẵn sàng xuống tàu trở sang xứ Đàng Ngoài. Còn về tôi, người ta thấy là tôi nên ở lại đây cho tới năm sau..."(AMEP. vol.121, 570-571)

Nhận xét về trí thông minh và khả năng học hành của đức cha lúc còn thiếu niên, cha Brisacier khi viết tiểu sử ngài đã ghi lại như sau :

"Những ai có may mắn lo việc giáo dục cho ngài, đã chứng thực rằng ngài gần như không có chi là ấu trĩ trong thời trẻ thơ. Lúc lên 8 tuổi, ngài đã đạt được nhiều sự đứng đắn và tầm vóc (le poids) của một người trưởng thành. Tuy được những điều trội vượt hơn các trẻ khác, ngài không hề tỏ mình trịnh thượng hoặc phô diễn ra bên ngoài. Nói ngài, tinh thần

thì lạnh lẽ, phán đoán thì vững vàng, yêu thích học hỏi, lại thêm trí nhớ dễ dàng và thiên khiếu mạnh mẽ cộng thêm vẻ đẹp tự nhiên vừa hiền lành vừa cương nghị... Vào thời học hành của ngài tại Caen, ngài chịu tang thân phụ, và việc học chưa hoàn tất thì thân mẫu ngài đã để ngài lại mồ côi hoàn toàn. Hai mất mát trên làm ngài xúc động vô cùng và cái tự do từ cái chết của song thân tạo ra cho ngài lại giúp ngài chuyên tâm chăm chỉ hơn nữa vào các môn khoa học, mà theo chứng tá của các thầy dạy ngài, thì chẳng bao lâu, ngài đã tiến bộ rất nhiều. Từ triết học, ngài chuyển sang luật, và ngài dừng việc học ngay khi có thể. Ngài đã không để mất thời gian hầu được nhận vào làm cố vấn tại "Cour des Aides" ở Normandie, và cho gọi lại bên ngài vị Giáo sĩ xưa kia đã lo việc giáo dục cho ngài trước lúc thân phụ quá cố". (Tài liệu trong Kho Thủ Văn Hội Thừa Sai Paris : AMEP.).

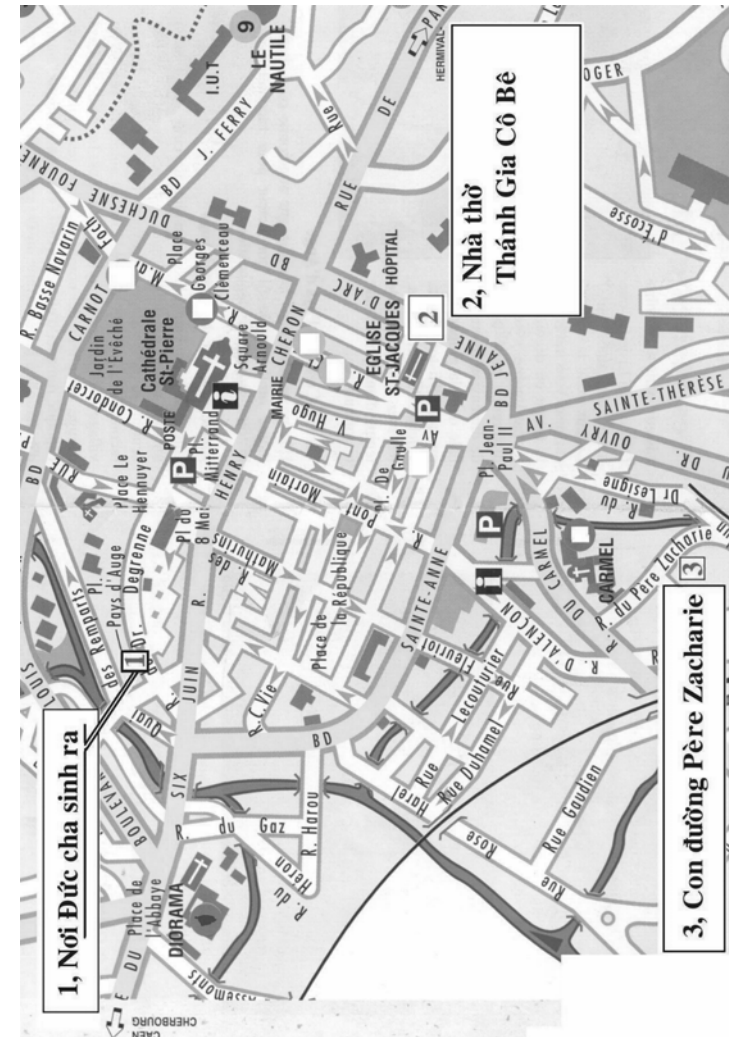
Thư liệu :

(Đây chỉ là một số tác phẩm mà chúng tôi đã tra cứu khi soạn "Hồ Số II" này).

Besse (Dom J-M.) : "Abbayes et Prieurés de l'Ancienne France. Tome 7 : Province ecclésiastique de Rouen". Paris, A.Picard, 1914.

Brumaque (Woelmont de) : "La Noblesse Française subsistante". Tome 1. Paris, 1928.

- Delattre (Pierre) : "Les Etablissements des Jésuites en France depuis quatre siècles. Tome I : Caen". Belgique, Enghien et Wetteren, 1949.
- Dijk (W-C Van) : "Dictionnaire de Spiritualité : Zacharie de Lisieux". Paris, 1994.
- Chappoulié (Henri) : "Une controverse entre missionnaires à Siam au XVIIe siècle". Paris, 1943.
- Fournier (Dominique) : "Dictionnaire historique et étymologique des noms de rues et lieux-dits anciens et modernes de Lisieux". Lisieux, Société Historique, 1998.
- Frémy (Dom. et M.) : "La Noblesse française" (article dans Quid). Robert Laffont.
- Frondeville (Henri de) : "Les Conseillers du Parlement de Normandie au XVIe siècle (1499-1594)". Rouen – Paris, 1960.
- Frondeville (Henri de) : "Pierre Lambert de la Motte, évêque de Béryte...". Revue d'Histoire des Missions N°3, Décembre 1924.
- Frondeville (Henri de) : "Pierre Lambert de la Motte, évêque de Béryte...". Paris, Spes, 1925.
- Frondeville (Henri de) : "Les Présidents du Parlement de Normandie 1499-1790...". Rouen – Paris, 1953.
- Guéry (Ch.) : "Les oeuvres satiriques du P. Zacharie de Lisieux". Etudes franciscaines, 1912.
- Hippeau (C.) : "Dictionnaire topographie de la France. Département du Calvados". Paris, MDCCCLXXXIII.
- Michaud : "Biographie universelle Ancienne et Moderne. Tome XIV : Zacharie de Lisieux". Paris et Leipzig.
- Morenas (Henri Jouglas de) : "Grand Armorial de France". Société du Grand Armorial de France, MCMXXXIX.
- Révérénd (A.) : "Titres, Anoblissements et Pairies de la Restauration". Tome 3. Paris, H.Champion, 1974.
- Sommervogel (Carlos) : "Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. Tome III : Jacques Le Faure". Bruxelles-Paris, 1892.

Bản đồ thành phố Lisieux